SECTIO V.

DE OLEIS DESTILLATIONE TRACTIS, AC PRIMVM DE his, quæ per descensum eliciuntur.

Præter dictos olea conficiendi modos, alios adhuc multos subiungit Mesue, quibus vno verbo per resolutionem illa fieri scribit: Chymistæ per descensum & ascensum; de quibus postrema huius libri sectione, vt aliquid dicamus, liberum Mesue nobis aperuit iter, & occasio sese obtulit opportuna. De his autem pauca quædã tantum subiungam, tum quia ad oleorum his artibus eductionem, operoso labore, diuturno tempore, & magno sumptu opus est, tum quia nunc à quibusdam malæ sortis hominibus, vt plurimum ignaris, sæpe vafris circulatoribus, qui vanis pollicitationibus plebeculam fallunt, atque in arcanis perquirendis & magisteriis conficiendis, vt loquuntur, tempus conterunt, illa ipsa parari videamus. De multis pietate & doctrina probatis viris non loquor, qui rerũ abstrusarum studio pellecti, naturæ secretiores thesauros, ac mirandas rerum à se creatarum vires rimantur, medicamenta variis modis parant, diuersis formis immutant, ac pro diuerso apparatu diuersas qualitates vel mistas seiungunt vel inutili seiuncta, vtilem & expetitam retinent, atque ita solerter cogunt, vt parua sub mole vires habeant efficacissimas. Verum Medicis tantum peritis his vti medicamentis fas est, quæ ab Idiotis exhibita periculi plena sunt, & multos in discrimen vitæ præcipitant. Licet vero Medicis & Pharmacopœis probatis, qui sunt tanquam illorum manus, olea quædam Mesuei consilio, more Chymicorum parare, vt destillatione, quæ fit vel per descensum, ad quem refertur descensio, per transudationem & per deliquium; vel per ascensum, ad quem refertur destillatio per inclinationem.

Eductio olei per descensum fit, vbi absque eleuatione prolectatus humor deorsum stillat in vas subditum, neq; datur illi via sursum ascendendi, sed colliquefactus forma vaporis intus prodit, dein cogitur, & per inferiora stillat. Eliciuntur autem olea per descensum, non ex omnibus æque mixtis, sed ex quibusdam tantum lignis & resinis, atque ex his, quæ à calore ascensorio destruuntur. Quæ vero sic educũtur, cum sint crassiora, nigriora, sapore & odore magis ingrata, frequentius ad externos affectus vsurpantur. Per os etiam aliquando sumuntur, & effectus proferunt eximios. Vnius autem vel duorum exemplo multa poterunt parari: vt; Eductio olei per descensum quid.

CAP. I.

Oleum Guaiaci.

GVAIACVM comminutum in cucurbita ponatur vitrea, vel fictili, angusti orificii, quod lamina foraminulenta tanquam septo obducatur, & in alterius cucurbitę orificium patentius immittatur, & simul ambo rite iungantur, argilla tenaci, vel pasta, aut luto quodam conueniente circũlito. Dein ex vasis sic coaptatis quod vacuum est, in foueam demittatur, & terra sepeliatur, supra vtriusque commissuram, & adillius vsq; medium, quod lignum guaiacinum continet. Postea igne circumquaque accenso ex superiore cucurbita oleum stillabit in inferiorem.

Hoc modo educuntur olea *iuniperi, hederæ fraxini*, lignorum multorum, baccarum & resinarum.

Oleum guaiacinum luis Indicæ verum est alexiterium: Eius enim aliquot guttæ singulis matutinis ieiuno stomacho sumptæ, cum aqua vel decocto idoneo, pustulas venereas delent, dolores noctu ingrauescentes sedant, vlcera ad sanitatem accelerant, qualitatem huius affectionis malignam extingunt. Olei guaiaci vires.

CAP. II.

Oleum Tamariſci.

LIGNO & corticibus Tamariſci contuſis impleatur boccia: Eius orificium craticula ſeu lamina foraminulenta occludatur: Ipſa inuerſa in ſuperna cuiuſdam fornacis parte ita locetur, vt illius venter ſurſum ſpectans, luto optime cum fornace coniungatur; orificium vero deorſum vergens, ac cameram fornacis traiiciens, alteri bocciæ inferiori committatur, ita vt ſit boccia contra bocciam, vt loquuntur, alteraque excipiat alteram diuerſo ſitu: His peractis, firmetur inferior, quæ recipientis vicem gerit, tegula, vel circulo ſtramineo, vt moris eſt, vt ſtet immobilis: ignis vero accendatur in ſuperna fornacis parte, & circum bocciam ſuperiorem, vt materia intus calefacta oleum exudet in inferiorem.

Hic modus ſuperiori ſimilis eſt, niſi quod boccia inferior terra non ſepelitur, ſed ſub fornace inſtar tripodis ſubtus peruia collocetur. Superior quaſi ſuſpendatur, eiuſque collum vltra cameram fornacis deorſum promineat, ventre ſurſum ſpectante, ex quo vi ignis circumquaque accenſi incaleſcente oleum emanat, delabiturque in excipulum inferiorem. Idoneam huiuſcemodi effigiem dedit VVekerus *lib. 3. Antidotarii generalis*, ad cuius ſimilitudinem aliæ poterunt formari.

Vires. Oleum Tamariſci valde conuenit affectionibus lienis; proprietate enim ipſum reſpicit & roborat: Humorem melancholicum ad excretionem apparat, illius qualitatem mitigat, aperit, tenuat, diſſoluit, obſtructiones tollit, & flatus reſoluit.

Alia quoque multa ſolent educi, vt Iuniperium, modo ſequenti, tractu facillimum.

CAP. III.

Oleum Iuniperi.

BACCARVM Iuniperi quantitas idonea ponatur in vas figulinum, in fundo pertuſum: aliud ei ſupponatur cuius orificium illius fundo foraminulento optime coniungatur, & lutetur argilla tenaci, aut paſta glutinoſa circumpoſita: atque ita diſponantur ambo, vt quod vacuum eſt, in fouea quadam latitet, terra obrutum; Superius, quod iuniperum continet, extra terram promineat, circum quod, dum accenditur ignis, oleoſam liquat pinguitudinem, intus latentem, quæ congregata delabitur in ollam defoſſam.

Ex ligno quoque *iuniperi* oleum hac arte ſubducitur, atque etiam *gagatis*, & quarundam reſinarum.

Oleum iuniperinum ad vitia cutis commendatur, *vt Serpiginem*, morpheam, & alias affectiones quaſdam profundiores. Renum quoque morbis conuenit, vtero frigidiori prodeſt, eumque ad conceptionem reddit magis idoneum. *Vires.*

Porro vt laborioſum, ſic ſuperfluum eſſet alia olea recenſere, quæ ſimili modo educuntur. Nunc igitur pauca quedam ſubiungamus, quę velut per tranſudationem, aut deliquium, vt nonnulli volunt, in vdo loco eliciuntur.

CAP. IV.

Oleum Tartari.

TARTARVM olla fictili exceptum in fornace, vel furno calcinetur, vt albeſcat: dein teratur: poſt in manica Hippocratis, aut ſimili conceptaculo pyramidali imponatur, & in loco vdo ſuſpendatur: Supponatur vas idoneum ad liquorem, qui ſenſim deſtillabit, excipiendum.

Tartarum *fæx quædam eſt vini dolii lateribus adhæreſcens, quæ ex vino quouis vel albo, vel rubro, modo generoſo ſemper optima eſt.* *Tartarum quid.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-169808-p0176-0 DFG

ma est. Ex ea oleum, vel potius liquor salsugineus educitur, si idoneo vase excepta, igne luculento vratur, donec albescat: refrigerata ac trita, sacculo cannabino, aut panno lineo inuoluatur, & in aere vapido, vt in cella vinaria tres, aut quatuor dies, vel plures, si opus sit, appendatur. Sic enim tabescens liquorem quendam, velut sudorem emittet in subditum excipulum; vocatur sæpe *tartarum, petra vini.*

Petra vini.

Nonnulli fæculas vini, seu tartarum aceto macerant, dein calidis sub cineribus coquunt, vruntque, dum nigrescat: Postea denuo terunt, seruantque in vase inclinato dies octo, aut plures in loco vdo, quousque in oleum aqueum resoluatur. Sed præstat fæculas in olla calcinatas ad albedinem, in sacculo reponere, atque in loco humidiore seruare, donec oleum in subditum quoddam vas effluxerit.

Vires.

Valet hic liquor ad cutem erugandam, scabiem tollendam, & vlcera capitis manantia curanda. Confert etiam ad pustulas Indicæ luis sanandas. Obstructionibus quoque soluendis, mensibus mouendis, & meatibus reserandis prodest, si ex aqua, vel decocto idoneo debite sumatur.

Extrahitur quoque tartari liquor ascensoria destillatione, de qua mox loquemur.

CAP. V.

Oleum myrrhæ.

ALIQVOT oua recentia coquantur, donec induruerint: per mediam vel longitudinem, vel latitudinem incidantur: vitelli eximantur: cauitates *myrrha* pingui, ac trita impleantur: albuminum partes incisæ iungantur: filo parum constringantur, & craticulę inter duas paropsides collocandæ superponantur. Tum in loco subterraneo, vt cella vinaria, vel alio humidiore ponantur. Sic enim myrrhæ liquatus humor sensim in paropsidem inferiorem destillabit.

Solent aliquando bacilli craticulæ loco, super patina quadã, aut paropside adaptari, & albumina indurata myrrham tritam continentia superponi: Sed quorum acetabula non ita astricte simul iungenda, vt negetur exitus liquori è *myrrha* defluenti. Nisi enim pateat vel rimula quædam subterlabendi, vix in subditum vas aliquid stillabit. Bacilli nonnunquã super sartagine aut alio vase idoneo collocantur, quibus oua superponuntur *myrrha* grauidata. Dein vas in puteo pedem vnum aut alterum super aquam suspenditur, illicque relinquitur diem integrum aut biduum, vt ex *myrrha* transudet liquor in vas subiectum. Oleum de myrrha adhuc educitur arte ascensoria.

Vtroq; modo eductum ad multa commendatur, & maxime ad curandos affectus multos est efficacissimum. Falluntur, qui alterutrum pro *stacte* vsurpant, de cuius natura & viribus postea agemus *lib. de simplicibus.*

Vires.

CAP. VI.

De oleis ascensoria destillatione tractis.

PROLECTATIO liquoris oleosi vel descensoria est, de qua breuiter locuti sumus, vel ascensoria, quam paucis quoque perstringere intendimus. Ea autem fit dupliciter, vel per alembicum, vel retortam, seu inclinationem: quæ tamen hoc postremo fit, recte loquendo, nec descensoria, nec ascensoria est, sed media, vel vtriusque particeps: quæ vero fit per alembicum destillatio, rectam postulat cucurbitam, aut vesicam, cui rostratus alembicus imponendus est. Aliquando rostri loco alembicus è vertice veluti fistulam quandam promit, incuruam, quæ canali longo, in gyros, more serpentum, à quibus sæpe nomen habet, intorto, committitur. Debet autem collum cucurbitæ esse gracile & longum, si materia destillanda tenuis est; si crassior, & illud breuius & patentius: atque cum illa sæpius immutanda est & renouanda, matula quauis cucurbita aptior erit.

Serpentina.

Nõnunquã arena, aut sal, aut aliud quip-

piam destillandæ materiæ commiscetur, dum facile feruefit, & ad summum perreptat.

Porro vas materiam destillandam continens ita aptari debet, vt subtus calor administretur, sitque via sursum spiritibus, quibus condensatis pateat exitus per rostrum, cui tubus longior inseritur, versus ima propendens, & medium dolium, frigida plenum (refrigeratorium vocant) traiiciens, qui materiam defluentem defert in excipulum illi commissum.

Est vero destillatio vel sicca, vel humida. Illa fit in fornace, nunc solis carbonibus accensis, nunc arenæ, aut cinerum calidorum interuentu. Humida fit per balneum Mariæ, & balneum roris. Istius vero balnei & fornacis tot sunt varietates ac diuersi destillationis modi, vt vix possint omnes legibus comprehendi. Quomodo vero hac arte olea vsitatiora eliciantur, nunc breuiter explicare instituimus.

CAP. VII.

Oleum de lateribus.

LATERES antiquatos in frustula comminutos, prunis accensis tamdiu vrito, donec igniti rubeant: Tum in oleum vetus & clarum iniicito & dimittito, donec oleo se impleuerint: postea in tenuissimũ puluerem terito, & in cucurbitam vitream indito: Alembicum rostratum imponito, & in fornace, vt decet, structa, collocato: Ignem subtus accendito, & oleum, quod emanabit, seruato.

Paraphrasis. Lateres ex terra rubente confecti, vt præstantiores seligendi sunt, & in frustula crassiora, vt ℥. vj. aut ℥. j. comminuendi: Tum oleo antiquo & claro, vel oleo rorismarini, si suppetat, extinguendi & insuccandi: Postea læuissime puluerandi, & in cucurbita vitrea, rite fornaci accommodata, & luto oblita reponenda, atque igne supposito ita calefaciendi, vt ex his oleum emanet; Quod diuersis nominibus insignitur: A quibusdam enim Medicis recte *oleum de lateribus* nuncupatur, ab aliis, non improprie, *petroleum artificiale*, ad differentiam naturalis, quod è saxis sponte naturæ distillat. Nonnulli speciosiore nomenclatura, *oleum sanctum, diuinum, & benedictum* appellant. Spagyrici multo arrogantius, *oleum magisterii, & oleum philosophorum* nominant: quos ideo irridet Syluius, quod se philosophos vbique, & quotidiano sermone, & scriptis appellent; Et quod mireris, inquit, solos se philosophos affirmant. Sed quod re non consequuntur, id nomine quærunt.

Petroleum artificiale.

Oleum benedictum.

Oleum philosophorum.

Oleum philosophorum extenuat, in altum penetrat, materiam omnem excrementitiam digerit & absumit: frigidis affectibus lienis, renum, vesicæ, neruorum, vteri & articulorum conducit. Lethargo quoque, paralysi & epilepsiæ prodest. Calidum est in 3. recessu; & quanto antiquius, tanto ad omnia efficacius existit.

Vires.

CAP. VIII.

Oleum Vitrioli.

VITRIOLI lib. x. aut xij. pro arbitrio, in vas vitreum luto obductum coniiciuntur, & igne subtus accenso, phlegma extillatur: Dein exemptũ vitriolum contunditur, & extillato phlegmate perfunditur: Idque denuo iteratur, vt ante, vsq; dum phlegma nullum amplius emanet, sed spiritus prosiliant: Postea remouetur ab igne, & calx rubicunda sumitur; quæ puluerata cucurbitę vel incurue, vel potius rectæ imponitur, & amplo recipiente adaptato, atque commissuris diligentissime obseratis, nocte dieque luculentissimo igne, vrgẽdo oleum destillatur. Vbi omnia refrixerint, totus liquor eximitur, imponiturque in ampulla vitrea, & ex arena calida, primum aqua insipida, dein acida & acris, quam oleum appellant, separatur, purgaturque à sedimẽto. Hoc oleum si sæpius phlegmate perfusũ distilletur, dulce redditur: vt etiam

Oleum vitrioli dulce.

ſam circulatione cum vini ſpiritu. Huius enim & olei prædicti pondus æquum Chimici miſcent, digerunt, & ex ampulla ſingulari euocant, donec alumine à chalchãti ſulphure ſeparato, oleũ dulce remaneat.

Paraphraſis. Ex vitriolo multa habentur ſeorſim elicita remedia, ſpiritus, oleum acidum & ſubdulce, ſal, colchotar & balſamũ quoddã chymiatris dictum. Spiritus vitrioli ab oleo, præparatione, tenuitate, & agendi virtute multum diſtat: Eſt n. ſubtilior chalchanti liquor, ſeu quinta eſſentia, vt cum Chymicis de Chymico remedio loquar, quæ fit multis modis, vt ex chalchanto igne vehementi in erecta ampulla nouies agitato, adeo vt, quod deſtillauit, ſuper terram ipſam (colchotar vocant) puluerata ſemper refundatur, tandemque igne vehementiſſimo per ampullam incuruam propellatur. Sic n. ſpiritus vitrioli efficaciſſimus habetur. Nonnulli ex præſtantiſſimo vitriolo aquam, & oleum; ſeu ſpiritus craſſiores ſimul extillant, quos dein à fæcibus repurgant, donec in ſubtiliores ſpiritus attenuentur. Melius tamen eliciuntur dum ii pelluntur per nouum alembicũ, effundendo ſemper extillatitiũ liquorẽ ſuper caput mortuum, atque poſtea ipſum circulando integram hebdomadã.

Spiritus vitrioli. *Quinta eſſentia vitrioli.* *Spiritus vitrioli eductio multis fit modis.*

Vulgare autem oleũ vitrioli modo hoc vulgari ſolet educi. Sumitur primo quãtitas quædam idonea vitrioli naturalis & optimi, vt Cypri; In vaſe cupreo calcinatur ad ipſius rubedinẽ & phlegmatis diſſipationem; Dein teritur & in cucurbita luto obducta includitur: aqua vitæ irrigatur, & diem integrum ſic relinquitur, vt dicto liquore madeat: Tum in fornace, vt decet, inſtructa, vt plurimum quadrata collocatur & lutatur: Poſtea ſubtus ignis primum moderatus, dein vehementiſſimus accẽditur, quoad totus liquor extillarit, qui poſtquam refrixerit, cucurbita parua excipitur, capitello ſuperpoſito coarctatur, & ſic in balneo Mariæ igne blando aqueus liquor ſtillat, remanetq; in fundo vaſis oleum purum & acidum. Id poſtea alia cucurbita exceptum, igne circumquaq; accenſo magis purgatur, atque pro illius efficacia & moderato, aut violento calore, colorem acquirit magis, aut minus rubrũ vel album. Ex lib. 1. vitrioli rubificati ℥. iij. olei ſæpius eliciuntur.

Oleum vitrioli educendi modus vſitatus.

Oleum vitrioli qualitates habet omnes adeo intenſas, vt per ſe ſolum non aſſumatur, ſed vel aquis, vel decoctis, vel conſeruis ante permixtum. Et licet ſit calidiſſimum, eius tamen aliquot guttæ, multa aqua confuſe, eam reddunt acidulam, & febrientibus vt gratam, ſic ſæpe vtilem. Tenuitate n. partium cito penetrat, aquam ad partes remotas defert, & obſtructa liberat, aciditate putredinem arcet, viſcera recreat, atque peſti, epilepſiæ, paralyſi & vrinæ ſuppreſſioni plurimum confert. Nõ tantum decoctum ſimplex roſarum, ſed ſyrupum violatum, colore purpureo, & eleganti mira vi inficit, & acidulo ſapore gratiſſimum vtrumque reddit. Illius enim aliquot guttæ in dicti ſyrupi vnciam iniectæ, eum ex violaceo rubeum efficiunt.

Vires. *Ol. vitrioli eſſe calidiſſimum.* *Et cur aquæ permixtum potumque refrigeret.*

CAP. IX.

Oleum Sulphuris.

CAmpanæ ſuſpenſę ita ſupponatur patina aliquanto latior, vt labra vtriuſque circiter duos, aut tres digitos à ſe inuicem diſtent. Fundo patinæ admodum elato ſuperponitur vaſculum ſulphuris ignem non experti quantitatẽ quandam continens, quod ferro ignito accenditur & agitatur. Eo abſumpto, aliud ponitur, & ſimiliter ignitur, vtex eius copioſo vapore ſurſum ad campanã rapto, cõcretus liquor oleoſus deſcendat in ſubditam paropſidẽ.

Alii ſulphuris & pumicis, vel ſilicis tritorum partes æquas ſumunt: mixturam incurua cucurbita exceptam ad moderatum ignem adhibent, & oleum educunt optimum.

Non tantũ his duobus modis, ſed aliis pluribus, oleũ è ſulphure educitur. Non- *Paraphraſis.*

nulli enim *spiritum vini* sulphuri puluerato adiiciunt & accendunt: Absumpta aqua sulphur terunt, eiq; arenam commiscent, & ampulla includunt, atq; igne lẽto oleum eliciunt. Quidam addunt *calcem*, alii *tartarum*, nonnulli *salem*: verum id melius habetur, quod ex solo sulphure, dein quod sine his educitur.

Vires. Oleum sulphuris non tantum vtiliter adhibetur exterius ad dentes dealbandos, cutis fœditates delendas, & vlcera venerea sananda, sed etiam interius sumitur ad eorum morborũ expulsionem, qui à flatibus, aut materia frigida crassa, & putri oriuntur. Pesti quoq; non parum confert, epilepsiæ, asthmati, & multis aliis pulmonum affectibus, si ex aqua vel decocto idoneo sumatur. Odontalgiæ etiam proficit, si eo dens affectus, vel leniter attingatur. Inficit quoq; præ rubro colore rosarum infusum, si in id illius aliquot guttæ iniiciantur.

CAP. X.

Oleum mellis.

MEllis boni quantitas idonea sumitur, in bocciam amplam cum tertia aut quarta arenæ parte iniicitur, & superposito pileo rostrato, & inferne igne accenso, aut cineribus, vel arenis calidiorib. circumpositis oleum elicitur.

Paraphrasis. Ad huius olei eductionem arena aut silices triti cõmiscentur, quod ignis vi mel facile ferueat, & totum ascendat, maxime si ignis luculentus, quo opus est, accendatur. Proinde cucurbita luto quodam incrustanda est, & vas recipiens, vna cum pileo rostrato subinde pannis frigida madẽtib. tegendum. Qui vero postea liquor effluit, vniusmodi non est; Primum enim aqua quædam effluit alba, dein magis colorata, ac rubescens & oleosa, quæ seorsim aliquando seruantur ad dissimiles vsus. Simul vero mixtæ in balneo separantur: Nã aquosiore parte extillata pinguior remanet & seruatur.

Oleum mellis valet ad dolorem podagræ sedandum, vulnera curanda, capillos renascendos, producendos, & ruffo colore inficiendos. *Vires.*

CAP XI.

Oleum Ceræ.

CEræ virginis & odoratæ quantitas quædam sumitur, cui liquatę silicum tritorum, aut arenæ à sordib. purgatæ tertia pars commiscetur. Vbi mixtura refrixerit, ampullæ erectæ imponitur. Superponitur capitellum cum rostro; Substernitur ignis primum lentus, dein auctior, vt oleum extillet.

Ex multiplici huius olei trahendi modo, selegimus hunc, vt breuiorem & faciliorẽ, per quem oleum eductum ad multa est efficacissimum. Si quis malit alio modo parare, nec laboris pœniteat, ceram odoram & liquatam in aquam proiiciat, idq; octies, aut decies repetat, manibus semper agitando, dein in retortam ponat, & lento igne sine cineribus oleum educat: quod si cui propter spissitudinem displiceat (butyri namque instar crassum est) bis, terue destillationem iteret, & oleum habebit liquidum & fluxile. *Paraphrasis.*

Ex *gummi Elemi*, oleum modo simili, quo ex cera educitur optimum, & ad vulnera sananda accommodatissimum. Eodẽ quoque modo trahitur ex pinguedinibus animalium, additis silicibus tritis, vel arena, aut lateribus comminutis. *Oleum gummi elemi.*

CAP. XII.

Oleum Terebinthinæ.

OLeum ex Terebinthina trahitur in cucurbita tam recta, quam incurua, addita arena à puluere, & sordibus mundata, & substructo igne; primum blando, dein paulo validiore. Primũ exit oleũ clarum & tenue, dein crassius, & aurei coloris. Vnum quodq; seorsim reponendum.

Non-

Paraphrasis. Nonnulli *ad terebinthinæ* ℔.*iij.salis m.j.& aquæ vitæ* parum adiiciunt. Ista sic cōfuse mixta & matratio inclusa, igne vrgent, vt oleum emanet.

Vires. Oleum terebinthinæ intro sumitur ad asthma, Empyema, anhelitus difficultatē, ad calculum, colicum dolorem, & frigidos, flatuososque affectus. Exterius adhibetur ad neruos sauciatos, vel intemperie quadam laborantes, & ad vulnera carne implenda, agglutinanda, & ad cicatricem perducenda.

Plurimum valet ad extinctionē *hydrargyri*, cuius ad luem veneream celebratur vsus.

CAP. XIII.

Oleum Caryophyllorum.

CAryophyllorum quantitas idonea sumitur, in aqua pluuia horas duodecim, vel diem integrum maceratur, in boccia recta, vel, vt alii malunt, retorta, bene obturata, vt nihil expiret; dein superposito capitello, per cineres calidos ita vrgetur, vt oleum extillet, ab aqua postea seiungendum.

Paraphrasis. Per alembicum quoq; cupreum affabre constructum, oleum hoc facile educitur, atque etiam per descensum, vt *oleum iuniperi & guaiaci*. Nonnulli parum vini stillatitii commiscent.

Vires. Ob vires eius insignes pro *opobalsamo* substitui solet, nā intrinsecus, partes, quæ principatum tenent, & spiritus recreat, putredinem arcet, flatus discutit, meatus aperit, frigidos humores digerit, melancholicos dissipat. Externis admotum vulnera recentia & vlcera antiqua sanat, cariem ossium emendat, & dolorem dentium à causa frigida sedat.

Ol. macis. Oleum *Macis* simili modo extillatur. Calefacit & digerit humores frigidos, vēriculum roborat, coctionem iuuat, appetitum excitat, atque aliis commodis multis vtentem beat.

Ol. cinnamomi. Oleum *cinnamomi* operosius & carius educitur: ex eius enim ℔.j. vix olei ʒ.j. extillatur. Sed ob eius præstantiam balsamo naturali comparatur.

Oleum *nucis moschatæ* vt *macis* destillatur, & ad eosdem vsus exhibetur. Vt etiam illud, quod *ex nucibus moschatis* exprimitur, de quo *supra*. *Oleum nucis moschata.*

CAP. XIV.

Oleum anisi.

ANisi ℔.j. aut maior vel minor quantitas sumatur, contundatur, in octupla, aut decupla aqua per horas aliquot maceretur; in vesica cuprea, seu alembico, refrigeratorio quodam comitato ponatur; dein igne primum moderato, postea valentiore destilletur. Tum demum ab aqua oleum separetur.

Cum hoc modo oleum & aqua simul ascendant, & descendant postea in excipulū, hæc ab illo seiungēda est: quod rite fiet instrumēto quodā instar infundibuli formato, in quod totum destillatū coniicietur, & ita collocabitur, vt acuminata & angustior infundibuli pars, cera obturata, versusima propendeat. Tunc namq; locū imum aqua, supernum oleum occupabit: ablata cera, & reserato foramine, illa effluet, hoc remanebit & seruabitur. *Paraphrasis.*

Valet ad colicum dolorem à flatibus & frigore natum, ad Tympaniam, ventriculi inflationem, cruditatem, acidum ructum & intestinorum rugitum. *Vires.*

Eadem arte parantur olea ex seminib. *petroselini, fœniculi, dauci & cumini*, quæ vt ex plantis proueniunt cognatis, sic cognatas habent vires. *Ol. cuminii.*

CAP. XV.

Oleum de spica.

SPica maior, seu lauendula latifolia alba sumitur, in vino albo odorato maceratur, & per alembicum destillatur: dein

ferosus

serosus liquor separatur ab oleo vsui reponendo.

Vix vnquam per se hoc oleum vsurpatur, sed aliis ante permixtum medicamẽtis maxime topicis, vt emplastro Vigonio. Ad alios quoque multos, præter medicos, adhibetur vsus.

Ol. Thymi. *Thymi* oleum eodem artificio trahitur, valet ad effectus quosuis frigidos, si debite tam intra, quam extra vsurpetur.

Ol. perlarũ. Ex *margaritis tritis succo limonum*, vel *aceto distillato* maceratis, solutis, in calcem redactis, aqua pluuia irroratis, & artificiose destillatis, liquor quidam trahitur, sed cum materia superet opus, opus virium præstantiam, hoc remedio sumptuosiore, pharmacopolam carere posse censemus.

CAP XVI.

Olea Metallorum.

NOn tantum ex vegetantibus & mineralibus, sed etiam metallis Chymiatri multiplici arte, labore, & mixtione olea quædam exhibent, sed quæ non adeo sunt eximiis dotib. insignita, vt ipsi prædicant. Nam *omnia metalla nostra natura vix amica sunt, aurum & argentum si exceperimus*, ex quib. oleum vix vnquam prostat eductum. Sed demus *salis nitri*, aut *aceti distillati*, aut *vini spiritus*, aut *aqua fortis*, vel omnium, vel horum tantum aliquot, vel etiam *succi limonum*, aut blandiorum auxiliorum interuentu, tincturam quandam elici, aut liquorem seu eductum seu adquisitum haberi; huic tamen vires eximias tribuere videtur iniquum: *Qualescunq; vero sint, introsi sumuntur, infelices vt plurimum producũt effectus, vt sæpe ancipites, dum foris adhibentur.* Hoc non tantum videtur innuere Hieronymus Rubeus artis Chymicæ peritissimus, sed illa etiam remedia improbare, dum scribit, *extrinsecus à perito Medico admota posse iuuare: sed interius præbere*, inquit, *vix auderem, quod ab acutis aquis, & ignis vi, inimicam visceribus qualitatem & admodũ perniciosã adipiscãtur.* Quo nomine Paracelsi remedia complura mihi admodum suspecta sunt; & pleriq; scribunt, *Basilea ad vnũ omnes, licet initio præclare adiuti viderentur, tamen intra anni spatium mortuos esse, quicunq; Chymica eius pharmaca, ex metallis confecta in corpus assumpserunt.*

In metallis igitur in calcem reducendis, aceto macerãdis, soluendis, sale tartari aut nitri elaborandis, aut alia mixtura, artificioque tractandis, nec res suas frustra, nec tempus conteret prudẽs pharmacopœus; Cũ quæ in Officinis solent consueto modo parari, ad medicinam recte faciendam, sat esse possunt. Non tamen improbo quorundam oleorum per destillationem eductorum vsum, his in morbis, qui ordinariis medicaminibus non cedunt. Nam cum *malo nodo malus cuneus* sit *adhibendus*, si consuetum remedium sæpe datum non profuit, ad aliud transire ex arte inuẽtum & datum non nefas. Propterea vsitatiorum quorundam oleorum & minus violentorum descriptionem dedimus, quibus aliquando Medicus prudens poterit vti. Vt autem multa alia per destillationem educi solita negleximus: sic alia quoque non pauca per expressionem & impressionem elicita omisimus, tanquam superflua, & fere nunquam vsitata, vt *oleũ Costinum, balaninum, nucis Indica, hyoscyami, de ranis, de piperibus, de torpedine*, & alia quædam potius ad ostentationem, quam necessitatem inuenta.

APPENDIX AD OLEA.

De Balsamis.

BAlsamum, seu Balsamon Syris dictũ, in officinis generali significato lignũ, succum & fructum cuiusdã arbuscula peregrina notat: specialius eiusdem tantum succũ, Opobalsamum, Græcis nominatũ indigitat: Abusiue Chimici Balsamum vocant suas tincturas,

tincturas, olea, liquores, quintas essentias & extracta. Licentiose quoque, sed non improprie Medici quosdã liquores crassiusculos & rubentes, multa arte mixturaque confectos, & eximiis viribus insignitos balsama nominant. Cum tamen Antibalsama potius, vel balsamelæa rectius debent appellari. Ia vero nominis mutuantur, ob terebinthinæ, quæ velut omnium basis est, resinarum & aromatum mixturam, quæ corpus, colorem, odorem & vires tribuũt, omnia balsamo naturali analoga. Fiunt autem per destillationẽ, vt plurimum inclinatoriam, in retorta, per quam liquor aqueus primũ extollitur, deinde ad latus per incuruatũ retortæ collum in excipulum delabitur: Qui secundus emanat, oleosus: qui tertius, mellis instar crassus est.

Balsamum paratu facile & optimum.

Nonnunquam balsama quædam parantur citra destillationem, inclusis nempe idoneæ ampullæ, simplicibus medicamentis & mensem integrum, aut alterum, in equi fimo, quem ventrem dicunt, aut alio loco idoneo maceratis, dilutis & putrefactis. Sic ex ea aqua, quæ è foliculis vlmi colligitur, abiectis, qui intus reconduntur, vermiculis, terebinthina, oleo hypericonis, & pauco gummi elemi phiala inclusis, diutissime concorporatis & insolatu, vel alius caloris adiutu fotis, balsamum quoddam habetur ad multa commendatissimum efficacissimumque. Nam vlceribus quantumuis dysepuloticis & malignis mirifice prodest, & quæ nullam cacethiam habent, vt & vulnera, citissime persanat.

Balsamum primum D. Mes. falso Guidoni tributum.

℞. Myrrhæ electæ,
aloes hepaticæ,
spicæ nardi,
sanguinis draconis,
thuris,
mumiæ,
opoponacis,
bdellii,
carpobalsami,
ammoniaci,
sarcocollæ,
croci,
mastiches,
gummi Arabici,
styracis liquid. an. ʒ. ij.
ladani,
castorii an. ʒ. ij. ß.
moschi ʒ. ß.
terebinthinæ ad pondus omnium.

Arida rerantur, vino macerentur & percolentur: cum simul omnia terebinthinæ commisceantur. Tota mixtura in alembico ponatur, qua vi ignis substructi calefacta primum exibit liquor tenuis, deinde crassus & ex rubro flauescens, qui Balsamum optimum est.

Huius balsami descriptio desumitur à Mesue, illius authoris *lib. de passion. cordis*, qui vires illius pene mirandas recenset: nam *subuenit*, inquit, *ad omnia, quæ oportet, & si vngatur corpus mortuum, non putret, & confortat animam & naturam.* *Vires insignes.*

Eius tamen vsus potissimum celebratur ad neruosum genus roborandum, intemperiem frigidam tollendam, natiuum partis calorem excitandum & fouendum, & robur membris conciliandum. Eo dum illinitur dorsi spina, mira celeritate paralysi & stupori succurrit. In his affectibus, qui coniunctam habent loquendi impotentiam, si parum in aures & nares immittatur, aut aliquot guttæ sub infirmi lingua contineantur, mirifice iuuant. Vocatur hoc Balsamum à Petro Apponensi, *medicamentum omnium medicamentorum*, in celeri cordis roboratione, & virium restitutione.

Balsamum 2. D. Hollerii.

℞. Thuris albiss.
mastiches an. ʒ. ij.
ligni aloes ʒ. j.
caryophyllorum,
galangæ,
ciannamomi,
zedoariæ,

nucis moschatæ,
cubebarum an.ʒ.vj,
myrrhæ,
aloes,
ladani,
sarcocollæ,
castorii an.ʒ.ß.
baccarum lauri,
nucleorum pini an.ʒ.vj.
ireos,
aristolochiæ rotundæ,
dictamni,
consolidæ maioris an.ʒ.j.
resinæ elemi,
opoponacis,
benioini an.ʒ.ij.
succi chamæpitheos,
succ.herbæ paralysis an.ʒ.ij.
terebinthinæ ad pondus omnium.

Omnia concorporabis & destillabis in alembico. Extillabit primum aqua; deinde veluti oleosum quid; postremo quasi mel.

Vires. Commendatur hoc balsamum ab illius authore Hollerio ad neruorum debilitatem, stuporem & resolutionem. Valet quoq; ad omnem intemperiem frigidam & natiuum calorem excitandum.

Balsamum 3. vulnerarium.

℞. Terebinthinæ Venetæ, & abietinæ an.ʒ.iij.
resinæ elemi,
thuris alb.an.ʒ.ij.
aloes hepaticæ,
myrrhæ,
mastiches,
benioin:
boli Armenæ,
sanguinis draconis an.ʒ.ß.
aquæ vitæ ʒ.iiij.

Ex his confuse mixtis, & simul retorta inclusis balsamum extilletur.

Vires. Nulli medicamento cedit hoc balsamum ad vulnera implenda carne & agglutinanda. Neruos quoque roborat, calorem partis insitum fouet, cicatricem minime nodosam facit, & intemperiem emendat.

Balsamum 4. D. Fallopii quod etiam est vulnerarium.

℞. Terebinthinæ claræ ℔.ij.
olei lini ℔.j.
resinæ pini ʒ.vj.
thuris,
myrrhæ,
aloes,
mastiches,
sarcocollæ an.ʒ.ij.
macis,
croci,
ligni aloes an.ʒ.ij.

Ponantur omnia in retorta, & moderato calore, primum educes aquam claram, dein illo aucto, habebis oleum rubicundum. Vtrumque seorsim seruabis, & optima medicamenta vulneraria habebis.

Balsamum 5. Medicor. Florent.

℞. Terebinthinæ ℔.j.
olei veteris ʒ.vj.
olei lauri ʒ.iiij.
cinnamomi,
spicæ nardi an.ʒ.ij.
tegularum bene coctarum & recentium ʒ.viij.

Tritis terendis per alembicum distilla.

Vrinam mouet, calculos atterit, lumbricos enecat; aurium sibilo, paralysi, spasmo, arthriditi & omnibus iunctularum doloribus prodest, vel potum, vel inunctum: sed parua eius portio aquæ affectioni accommodatæ mixta bibatur. *Vires.*

Balsamum 6. D. Euonymi, itidem vulnerarium.

℞. Terebinthinæ ℥ß.
olibani ℥vj.
aloes socotorinæ,
mastiches,
galangæ,
cinnamomi,
croci,

nucis

nucis moschatæ,
caryophyllorum,
cubebarum an. ℥.j.
gummi hederæ ℥.ij.

Puluerisentur & misceantur cum terebinthina: Exponantur in alembico vitreo, addanturque

caphuræ,
ambræ grisea an ʒ.ij.

Destillentur lento igne: prima aqua alba est & clara, & vinum balsami: secunda, flaua, & vocatur Oleum: tertia crocea, & est balsamum certissimum.

Vires. Ob virium præstantiam, ad multos vsus commendatur hoc balsamum: Vulneribus enim præsentissimum est collecticum, viceribus cauis sarcoticum, singulis tutum epuloticum: paralysi & neruorum imbecillitati securum auxilium.

Balsamum 7. & vulgare.

℞. Terebinthinæ Venetæ ℔.j.
resinæ elemi ℥.v.
resinæ communis ℥iij.
liquefiant simul: dein addito puluer. aristolochiæ longæ ℥ij.
Sanguinis draconis ʒ.iij.
repone in vase idoneo, & seruato.

Nulli secundum est hoc Balsamum vlceribus & antiquis, & recentibus ad sanitatem perducendis. Maxime vero capitis ægritudinibus externis benefacit. Paratu facillimum est.

Balsamum 8. & mirabile.

℞. Foliorum & florum, vel granorum Androsami,
foliorum & florum, vel summitatum hyperici,
summitatum botryos vtriusque,
foliorum hederæ terrestris an. m. ij.
saluiæ vtriusque,
chamæpitheos an. m. ß.

In vase fictili maceretur per duos dies in

vini albi & generosi ℔.ij. Adde
olei veteris ℔.ij. ß.

Bulliant lento igne ad vini dissipationem. In colatura permisce *Præparatio.*

Terebinthinæ ℔.j.
mannæ thuris ℥iiij.
myrrhæ ℥iij.
mastiches,
sanguinis draconis an. ℥ij.
styracis calamitæ ℥j.

Feruefiant parum ac lento igne; deinde reponantur dies septem in Sole, & seruentur in vase fictili aut vitreo ad vsum. *Vires.*

Non immerito hoc Balsamum mirabile vocaui: multos enim affectus qui aliorum præsidiorum vim neglexerunt, ipsius adiutu, quasi miraculo fuerunt sanati. Vulnera quæuis, vt & vlcera non inueterata cito percurat; antiquata etiam dysepulotica sanat, neruorum debilitati, tremori, & paralysi efficacissime prodest, capitis omnibus morbis externis præsertim frigidis confert, calorem natiuum reficit, dolores frigidos aufert, & partes roborat.

Possem alia multa describere, sed cum affinia sint, & vulneraria, plura in Officinis habere nihil est necesse.

FINIS LIBRI QVARTI.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-169808-p0185-0 DFG